**DİL ARAŞTIRMALARI**
Journal of Language Studies
**Yıl**/Year: 19, **Dönem**/Period: 2025-Güz/Autumn, **Sayı**/Number: 37
**ISSN** 1307-7821 | **e-ISSN** 2757-8003

**ARAŞTIRMA MAKALESİ**
Research Article

# Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde *teŋrim* Sözcüğü ile Oluşturulan Kişi Adları Üzerine

On Personal Names Formed with the Word *tengrim* in Old Uyghur Turkish Texts

**Selin Bayrak**
Öğr. Gör. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Eskişehir / Türkiye
e-posta sebayrak@ogu.edu.tr
orcid 0000-0001-8747-4695
doi 10.54316/dilarastirmalari.1656034

**Atıf**
**Citation**
Bayrak, Selin (2025). Eski Uygur Türkçesi Metinlerinde teŋrim Sözcüğü ile Oluşturulan Kişi Adları Üzerine. *Dil Araştırmaları,* 37: 229-240.

**Başvuru**
**Submitted**
12.03.2025

**Revizyon**
**Revised**
09.05.2025

**Kabul**
**Accepted**
31.10.2025

**Çevrimiçi Yayın**
**Published Online**
07.11.2025

**Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve makalede intihal bulunmadığı teyit edilmiştir.**

## ÖZ

Kişi adları, toplumların dünya görüşlerini yansıtan önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kişi adlarına bakılarak toplumların, gelenek-görenekleri, sosyo-kültürel durumları, dinî etkileri hakkında çeşitli bilgilere sahip olmak mümkündür. İlk yazılı metinlerimizden günümüze kadar kullanılan Türkçe kişi adları incelendiğinde de Türk kültürünü, dünyaya bakış açısını, sosyo-kültürel vaziyetlerini, dinî durumlarını gösteren bilgiler içermektedir.

İlk yazılı metinlerimizden itibaren çeşitli kişi adları kullanılmakla birlikte çalışmanın konusunu, Eski Uygur Türkçesi döneminde sıklıkla kullanılan *teŋrim* sözcüğüyle bir araya getirilmiş kişi adları oluşturmaktadır. Eski Uygur Türkçesi döneminde *teŋrim* sözcüğüyle hem erkek hem de kadın adları meydana getirilmiştir. Bununla beraber *teŋrim* sözcüğünden sıklıkla kadın adlarının da oluşturulduğu görülmüştür. Çalışmada, Eski Uygur Türkçesi dönemi eserlerinde yer alan ve *teŋrim* sözcüğünden oluşturulan erkek ve kadın adları incelenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Eski Uygur Türkçesi, onomastik, kişi adları, *teŋrim*.

## ABSTRACT

Personal names appear as an important element that reflects the world views of societies. It is possible to have various information about societies, their traditions, customs, socio-cultural conditions and religious influences by looking at the names of people. When the Turkish personal names used from our first written texts to the present day are examined, they contain

This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to be free of plagiarism.

information showing Turkish culture, world view, socio-cultural status and religious status.

Although various personal names have been used since our first written texts, the subject of the study consists of personal names brought together from the word *teŋrim*, which was frequently used in the Old Uyghur Turkic period. During the Old Uyghur Turkic period, both male and female names were formed from the word *teŋrim*. However, it was observed that female names were frequently formed from the word *teŋrim*. In this study, male and female names formed from the word *teŋrim* in Old Uyghur Turkic works are analyzed.

**Keywords:** Old Uyghur Turkic, Onomastics, Personal Names, *teŋrim*.

## EXTENDED ABSTRACT

*Introduction*: Personal names within societies provide valuable insights into that community's traditions, customs, socio-cultural background, and religious influences. Similarly, the study of Turkish personal names reveals aspects of Turkish culture, worldview, socio-cultural conditions, and religious life.

Since the earliest written records, various personal names have been used in the Turkish language. In the Old Turkic inscriptions, which mostly refer to individuals belonging to the upper social classes, personal names frequently include words denoting titles and honorifics. Most of the personal names found in these inscriptions are of Turkic origin. During the Old Uyghur Turkish period, religious transformations significantly influenced the formation of personal names. Alongside Chinese-origin names, Sogdian, Sanskrit, and Arabic names were also used. Personal names appear frequently in Old Uyghur texts, particularly in Buddhist Uyghur colophons, as it was widely believed among Buddhist Uyghurs that copying, commissioning, or donating manuscripts would bring spiritual merit. Moreover, personal names are also encountered in legal documents, letters, and non-religious texts from the Old Uyghur corpus.

In naming traditions, individuals tend to choose expressions that align with the values of their nation and society. When addressing or referring to powerful individuals, they often employ exalted terms—sometimes even elevating such expressions to the divine level—in order to show respect or gain favor. For instance, in Old Uyghur Turkish, the word *teŋrim* is frequently used in combination with the formulaic expression *ayagka tegimlig* "revered," "honorable" (Yaylagül 2005: 155). From the earliest written texts onward, the word *teŋri* "sky," "heaven" was used in Old Turkic to denote the celestial sphere. However, in Manichaean and Buddhist Old Uyghur contexts, *teŋri* also functioned adjectivally to signify the exalted or divine nature of figures such as *kagan* or *burkan*.

In the works of the Old Uyghur period, *teŋrim* appears as an element used in the formation of personal names. This study focuses on personal names composed with *teŋrim*, a term frequently attested in Old Uyghur Turkish texts. During this period, both male and female names were formed with *teŋrim*, although it appears to have been more commonly used in female names.

In Old Uyghur texts, the word *teŋri* also functions as a component in personal names. For example, in male names such as *Arslan Bilge T(e)ŋri Elig*, *T(e)ŋri Bermiş Ogul Inanç*, *T(e)ŋri Bügü El Bilge Arslan T(e)ŋri Uygur Terken*, and *T(e)ŋri Kulı*, *teŋri* forms part of the personal name. When used with the possessive suffix +(X)m, *teŋrim* acquires the meaning "my exalted one," and various male names incorporating this form occur throughout Old Uyghur texts. Furthermore, *teŋrim* appears in expressions denoting female divinities or noblewomen, such as *eke baltız t(e)ŋrimler* "sister goddesses" and *t(e)rken kunçuy t(e)ŋrim* "the consort of the crown

prince; the empress". Over time, the use of *teŋrim* in forming female names became increasingly common.

Words indicating female gender—such as *hatun*, *kunçuy*, *kız*, *ana*, and *kelin*—combine with *teŋrim* to form female names, including: *Ana Hatun T(e)ŋrim*, *Arıg Kunçuy T(e)ŋrim*, *Kız Turmış T(e)ŋrim*, *Körksüz Ana T(e)ŋrim*, *Terim Kunçuy T(e)ŋrim*, *Çın Tegin Kelin T(e)ŋrim*, *Tilik Tegin Kız T(e)ŋrim*, *Tölek Kız T(e)ŋrim*, and *Yazı Hatun T(e)ŋrim*.

Some female names formed with *teŋrim* also include the word *ogul*, as in *Ogul Aşunmış T(e)ŋrim*, *Ogul Kunçuy T(e)ŋrim*, *Ogul Umdu T(e)ŋrim*, and *Ogul Yetmiş T(e)ŋrim*. The element *tegin* likewise appears with *teŋrim* in several female names, such as *Oron Tegin T(e)ŋrim*, *Çın Tegin Kelin T(e)ŋrim*, *Turmış Tegin T(e)ŋrim*, *Ögrünç Tegin T(e)ŋrim*, and *Tazuk Tegin T(e)ŋrim*. Similarly, the word *kut* ("blessing, fortune") combines with *teŋrim* in female names such as *Kutaçuk T(e)ŋrim*, *Kutlug Üzük T(e)ŋrim*, and *Kutug T(e)ŋrim*.

The participial suffix *-mIş* was also frequently used in the formation of female names in Old Uyghur Turkish, as seen in *El Kelmiş T(e)ŋrim (Elik)*, *El Ornatmış T(e)ŋrim*, *İçkelmiş T(e)ŋrim*, *Turmış Tegin T(e)ŋrim*, and *Yıgmış T(e)ŋrim*. Additionally, the verb root *sev-* ("to love") combined with derivational affixes and *teŋrim* produced female names such as *Seviçük T(e)ŋrim*, *Sevig T(e)ŋrim*, and *Sevinç T(e)ŋrim*.

*Conclusions:* Overall, the analysis demonstrates that *teŋrim* functioned as a versatile and meaningful component in Old Uyghur Turkish anthroponymy, reflecting both linguistic creativity and the religious-cultural environment of its time.

## 0. Giriş

Kişi adları, toplumların kültürü, gelenek görenekleri, dinî inançları gibi unsurlar çerçevesinde değişkenlikler göstermekte ve toplumların dünyaya bakış açılarını yansıtmaktadır. Bu çerçevede Türk milleti de tarihten bugüne dek kişi adlarını oluştururken bahsedilen unsurları yansıtan özellikler göstermektedir.

Eski Türk yazıtlarında kişi adlarının oluşturulmasında yoğun bir şekilde ünvan ve lakap bildiren sözcüklerden faydalanılmıştır çünkü Orhun yazıtlarında adları geçen kişiler, yüksek tabakaya mensup kişilerdir. Orhun yazıtlarındaki adların çoğu Türk kökenlidir ancak sonraki dönem olan Uygur ve Karahanlı dönemlerinde ise Türk ve Çin kökenli adlara ilaveten Hint, Arap ve Fars kökenli adlar da kullanılmıştır (Memmedli 1996: 97). İlk yazılı metinlerimizdeki kişi adlarının büyük çoğunluğunu *er at*lar "kahramanlık adları" oluşturmaktadır. Alınan bu yeni adlar, bir kahramanlık sonucu ya da beyinin/liderinin uygun görmesiyle elde edilmiş olmalıdır (Aydın 2024: 33).

Eski Uygur Türkçesi Döneminde Budizm ile ilgili adlar kullanılmaya başlanmış ve komşu topluluklardan özellikle de Çinli ve Tibetlilerden yararlanılmıştır. İslamiyet'in kabulü ile birlikte de Arap ve Fars dillerinin etkisi kişi adlarında da kendini göstermeye başlamıştır (Gülensoy 2012: 2). Ayrıca Eski Uygur Türkçesi döneminde Çince kökenli adların yanı sıra Soğd, Sanskrit ve Arap kökenli isimlerin de kullanıldığı görülmektedir. Bu tablo da Uygurların kabul ettikleri dinlerin, kişi adlarının oluşumunda da etkili olduğunu göstermektedir (Bayrak ve Arıcan 2024: 468).

Eski Uygur Türkçesi eserlerinden özellikle Budist Uygur kolofonlarında şahıs isimlerine sık rastlanmaktadır. Çünkü Budist Uygurlar arasında bir eseri yazmak, yazdırmak veya manastırlara bağışta bulunarak sevap kazanılacağı düşüncesi

hâkimdir. Kolofon metinlerinde de eseri yazdıran, çoğaltan kişilerin adlarına yer verilmesi ve bu hayırdan gelen sevabın tanrılara, hükümdarlara, kişinin ailesine ve kendisine tevcih edilmesi gelenek haline gelmiştir. Bu kişilerin isimleri kolofon metinlerinde zikredilerek o kişilerin de sevaptan faydalanması ve kurtuluşa ulaşması amaçlanmıştır. Bu sebeple kolofon metinlerinde şahıs isimlerine sıklıkla yer verilmiştir (Ağca ve Arıcan 2019: 20-23). Bununla beraber Eski Uygur Türkçesi eserlerinden hukuk belgeleri, mektuplar ve dindışı metinlerde de kişi adlarına sıklıkla rastlanmaktadır.

İnsanlar, ad verme geleneği olarak içinde bulundukları millete ve ortama uygun ifadeler seçerek kullanırlar. Kendilerinden güçlü kimselerle konuşurken olumsuz bir tepkiyle karşılaşmamak ya da çıkar sağlamak için onlara karşı ulu bir ifade kullanmayı tercih eden insanlar bazen bu ululama seviyesini Tanrı seviyesine kadar çıkartırlar. Bu anlayışa Eski Türkçe metinlerde de rastlanmaktadır. Örnek olarak *teŋrim* sözcüğü, *ayagka tegimlig* "saygı değer" kalıp sözüyle beraber sıkça kullanılmıştır (Yaylagül 2005: 155). Eski Türklerde *teŋri* sözcüğü her kesimden insan için kullanılmamaktadır. *teŋri* sözcüğü kağan ile ilişkilendirildiği gibi kağanın ilk eşi ile de ilişkilendirilmektedir. Ayrıca hem kağan hem de eşi için *teŋri* ve *teŋrim* sözcükleri kullanılabilmektedir (Tokyürek 2017: 84). Bununla beraber Eski Uygur Türkçesi metinlerindeki *teŋrim hatun* kalıp ifadesinden yola çıkılarak *teŋrim* sözcüğünün, *hatun* sözcüğünün bir sıfatı olarak "ilahi" anlamında olabileceği düşünülebilmektedir (Tokyürek 2016: 121).

Eski Uygur Türkçesi Dönemi eserlerinde *teŋrim* sözcüğünün kişi adlarını oluşturmada sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmiştir. Ele alınan çalışmada da Eski Uygur Türkçesi döneminde *teŋrim*[1] sözcüğü kullanılarak oluşturulan hem erkek hem de kadın adları incelenmiştir. Öncelikle *teŋri* sözcüğü ve kişi adlarını oluşturduğu örneklerle ilgili bilgiler kısaca şöyledir:

## 1. *teŋri*

*teŋri* sözcüğü ilk yazılı metinlerimizden itibaren sıklıkla görülen sözcüklerden biridir. Ağca, *teŋri* sözcüğünün, -(X)r ettirgenlik ekini almış **teŋür*- fiilinden isimleştiğini, orta hece ünlüsünün düşmesiyle de son şeklini aldığını ifade etmektedir (teŋ-ü-r-i > teŋri). Ayrıca sözcük, semantik bakımdan "yükselti" > "gök, sema" > "büyük, yüce, ulu", > "yaratan" şeklinde bir gelişim göstermiştir. Buradan yola çıkarak Ağca, *teŋri* sözcüğünün temel anlamının Eski Türkçe metinlerde de sıklıkla tanıklanan "gök, sema" olduğunu, diğer anlamları daha sonra kazandığını da eklemektedir. Sözcük, Eski Türk dilinde "gök" ve "sema"yı ifade etmek için kullanılmıştır. Aynı zamanda "yaratıcı" anlamına da sahip olan *teŋri* sözcüğünün bu anlamı, daha çok İslamî çevreye ait metinlerde belirginleşmiştir. Maniheist ve Budist çevrelere ait Eski Uygur Türkçesi

[1] Çalışmada yer alan Eski Uygur Türkçesi kişi adları, J. Wilkens'in Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (2021) esas alınarak belirlenmiştir.

metinlerde *teŋri* sözcüğü, *kagan, burkan* gibi kişilerin yüceliğini ifade etmek için sıfat olarak da kullanılmıştır (Ağca 2015: 209-213).

Eski Uygur Türkçesi Dönemi eserlerinde *teŋri* sözcüğü kişi adlarının yapımında da sıklıkla kullanılan bir sözcük olarak karşımıza çıkmaktadır. *Teŋri* sözcüğü, *Arslan Bilge T(e)ŋri Elig, T(e)ŋri Bermiş Ogul Inanç, T(e)ŋri Bügü El Bilge Arslan T(e)ŋri Uygur Terken, T(e)ŋri Kulı* gibi örneklerde görüleceği üzere erkek kişi adlarında, kişi adının bir parçası olarak yer almaktadır. Bahsedilen kişi adlarının Eski Uygur Türkçesi metinlerindeki tanıkları şunlardır:

> *amtı bo buyan küçinte* ***arslan bilge t(e)ŋri elig*** *köngök ıdok kut ançulayu ok ekem tölek kız t(e)ŋrim adın kalmış hatunlar teginler y(e)me adasız uzun yaşamakta ulatı alku törlüg küsüşleri kanıp bütüp adak soŋınta t(e)rk üdün abita burhan uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 42, 29-36).
>
> *takı y(e)me b[o] buyan edgü kılınç közünür üdte amr[a]k eçim(i)z kutbulmış ogul ın[a]nç /// **t(e)ŋri bermiş ogul ınanç** /// ekem(i)z y(ı)par kamaguka öŋ ülüg bolmakı bolzun* (BT 26 81, 61-66).
>
> *takı] y(e)me bo buyanag eŋ öŋre [evirer] biz **t(e)ŋri bügü el bilge arslan t(e)ŋri uygur terken**im(i)z kutıŋa alkatmış on uygur eli otuz tegit oglanı tokuz elçi bilgesi miŋ tapınur tümen içrekileri birle miŋ tümen yılka tegi el aşayu y(a)rlıkamakları bolzunlar* (BT 26 100, 20-27).
>
> *meniŋ üç tört torkulug yoŋlaglıg tavar alyuk ol tep **teŋri kulı** almış erser men yene nelük alır men **teŋri kulı** sizinten sevinçlig kelyük ol anı birle siz bilişgey siz* (Pelliot Ouïgour 4, 16-20).

Eski Uygur Türkçesi eserlerinde *teŋri* sözcüğü gibi *teŋrim* sözcüğü de kişi adlarının bir parçası olarak kullanılmıştır. *teŋrim* sözcüğü ve oluşturduğu kişi adlarına dair bilgiler de şöyledir:

## 2. *teŋrim*

Budist Uygur metinlerinde buddha ve buddha'nın sıfatlarını belirtmede kullanılan ancak orijinal Çince metinlerde bulunmayan *teŋri* ve *teŋrim* sözcükleri, buddha'yı Tanrı gibi en üst noktaya çıkaran ve Türk kültürünü yansıtan bir özellik olarak görülmektedir. Türklerde kağan ve kağanın eşi için *teŋri* sözcüğü sıklıkla kullanılmaktadır. Budist metinlerde geçen kişiler de muhtemelen Budist inancına bağlı ve Budizm'e hizmet etmiş rütbeli kişilerdir. Böylelikle metinlerde geçen *teŋri* sözcüğü ya Türk kültürüyle ya da Mani dininin Budist metinlere yansımasıyla ilgili olabilmektedir (Tokyürek 2017: 87-88). Ayrıca Eski Uygur Türkçesi Hukuk Belgeleri'nde *teŋrim* adı verilen bir manastır da bulunmaktadır: *bu yerniŋ sıçısı öŋtün yıŋak basmılnıŋ yer küntin yıŋak **t(e)ŋrim** v(i)rh(a)rınt(a)kı yer kedin yıŋak taypuküi ögen tagdın yıŋak ulug yol adırar* "Bu yerin sınırını doğu tarafında Basmıl'ın yeri, güney tarafında **teŋrim** Manastırı'ndaki yer, batı tarafında Taypuküi su kanalı, kuzey tarafında büyük yol ayırır." (EUTHB ArSa05, 9-12).

Eski Uygur Türkçesi metinlerinde *teŋri* sözcüğü +(X)m iyelik eki ile *teŋrim* şeklini alarak "haşmetlim" anlamında kullanılmıştır. Bununla beraber *teŋri* sözcüğü +kAn ve +dAm eklerini alarak "haşmetlim; ilahi, semavi" anlamlarını da içermektedir (Ağca 2015: 211).

Eski Uygur Türkçesi metinlerinde *teŋrim* sözcüğünün öncelikle *eke baltız t(e)ŋrimler* "kız kardeş tanrıçaları" (Wilkens 2021: 102) ve *t(e)rken kunçuy t(e)ŋrim* "veliahtın eşi, imparatoriçe hanım" (Wilkens 2021: 702) gibi kadın cinsiyetini belirten söz öbekleri içerisinde kullanıldığı görülmektedir:

> *çamlasarlar içgerü agılıkka bir altun yastuk koço begiŋe bir at balık begiŋe bir ud berip agır kıynka tegzün tanuk tört maharaç t(e)ŋriler tanuk yeti* ***eke baltız t(e)ŋrimler*** *yügerüki tanuk ikiçi tanuk ay toŋa* (EUTHB Vas06, 13-18).
>
> *teŋri eligimiz kutı,* ***terken kunçuyı teŋrim*** *kutı kıvı bitiyü yarlıkazunlar* (Huan IX 25a, 17-19).

Eski Uygur Türkçesi eserlerinde kadın cinsiyetini ifade eden söz öbeklerinde görülen *teŋrim* sözcüğünün, zaman içerisinde kişi adlarını oluşturmada da kullanıldığı görülmektedir. Hem kadın hem de erkek adlarının bir parçası olarak kullanıldığı görülen *teŋrim* sözcüğü ile ilgili bilgiler ve tanıklar şöyledir:

### 2.1. *teŋrim* Sözcüğü ile Oluşturulan Kişi Adları

Eski Uygur Türkçesi döneminde *teŋri* sözcüğü, erkek kişi adlarında kullanılırken *teŋrim* sözcüğünün hem erkek hem de kadın kişi adlarının bir parçası olarak kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu kişi adları, bu sebeple *teŋrim sözcüğü ile oluşturulan erkek adları* ve *teŋrim sözcüğü ile oluşturulan kadın adları* olmak üzere iki başlıkta incelenmiştir:

#### 2.1.1. *teŋrim* Sözcüğü ile Oluşturulan Erkek Adları

Eski Uygur Türkçesi dönemi eserlerinde *teŋrim* sözcüğü kullanılarak çeşitli erkek adları meydana getirilmiştir. *Begi Şilavante T(e)ŋrim* ve *Elımgan T(e)ŋrim* gibi söz öbekleri Eski Uygur Türkçesi döneminde erkek adlarını ifade etmede kullanılmıştır. Söz konusu kişi adlarının Eski Uygur Türkçesi eserlerindeki tanıkları şöyledir:

> *bo buyan [ ] kaitso tutuŋ begke el yıgmış [* ***bögi şilavanti t(e)ŋrim****ke [ ] tutuŋka vapşintu tutuŋka [ teŋ]rimke yarıçuk t(e)ŋrimke [ ] buyanlıg ınalka el ornatmış [ ] turmış ınalka kutaçuk t(e)ŋrimke [ ] turmış ınalka ornaçuk t(e)ŋrimke [ ] ınalka el ornatmış t(e)ŋrimke [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke yarp [ ] ikletmiş tutuŋka elig t(e)ŋrim[ ı]nalka bulat buka ınalka el [ ] kız turmış t(e)ŋrimke [ ] togrıl t[u]tuŋka baçag kurtka [ ] t(e)ŋrimke kıtay bört ınalka [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke v(a)jir kız [ ] ınalka el tini t(e)ŋrimke basana [ ]s ı[na]lka altmış şelike [ ]* (BT 26 151, 3-20).
>
> ***elımgan t(e)ŋ[rim*** *] birle [ikiley]ü yene çın kertü kö[ŋülin beş tilgenimiz ye]rke [tegürü]p yükünü ötünü tegin[ürbiz]* (BT 25, 1030-1032).

### 2.1.2. *teŋrim* Sözcüğü ile Oluşturulan Kadın Adları

Eski Uygur Türkçesi döneminde erkek adları da oluşturduğu gözlemlenen *teŋrim* sözcüğünün, kadın kişi adlarını oluşturmada örneklerden görüleceği üzere daha çok kullanıldığı görülmüştür. Öncelikle *teŋrim* sözcüğünü barındıran isim türündeki sözcüklerden meydana gelen kadın adları şöyledir:

Eski Uygur Türkçesinde *hatun, kunçuy, kız, ana, kelin* gibi kadın cinsiyetini ifade eden isim türünden sözcükler *teŋrim* sözcüğü ile birleşerek kadın adlarını oluşturmuştur. Söz konusu kadın adları şunlardır: *Ana Hatun T(e)ŋrim, Arıg Kunçuy T(e)ŋrim, Kız Turmış T(e)ŋrim, Körksüz Ana T(e)ŋrim, Terim Kunçuy T(e)ŋrim, Çın Tegin Kelin T(e)ŋrim, Tilik Tegin Kız T(e)ŋrim, Tölek Kız T(e)ŋrim, Yazı Hatun T(e)ŋrim.*

Kadın cinsiyetini ifade eden isim türünden sözcükler ve *teŋrim* sözcüğünden meydana gelen kadın adlarının Eski Uygur Türkçesi metinlerinde yer alan tanıkları şunlardır:

*ulug atam sıŋkar totok begke ulug anam [ ]totok begke eçim tudan açarika yeŋgem kutug t(e)ŋrimke tugmış atam ınalk[a tug]mış anam ogul yetmiş t(e)ŋrimke eçim tagay ınalka yeŋgem sevinç t(e)ŋrimke anam üstek t(e)ŋrimke anam* ***ana hatun t(e)ŋrim****ke bekümiş totokka atam karamuk ınalka anam* ***arıg kunçuy t(e)ŋrim****ke atam ödüş ınalka adak totok ınalka anam taz küŋ t(e)ŋrimke anam buyançog t(e)ŋrimke ekem terim kunçuy t(e)ŋrimke yeŋgem tadarçın t(e)ŋrimke eçim atsız ınalka eçim sansız ınalka ada[ş]ım kutlugka karna şelike ana hatun t(e)ŋrimke adaşım eligke yıgmış t(e)ŋrimke ke/ig t(e)ŋrimke ölgeşük üdlerinte öglerin köŋüllerin yıgınu umadın ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ol ol oronlarıntın ozup kutrulup üstün tujit t(e)ŋri yerinte burhanlar uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 152, 17-26).

*…buyanlıg ınalka el ornatmış [ ] turmış ınalka kutaçuk t(e)ŋrimke [ ] turmış ınalka ornaçuk t(e)ŋrimke [ ] ınalka el ornatmış t(e)ŋrimke [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke yarp [ ] ikletmiş tutuŋka elig t(e)ŋrim [ ı]nalka bulat buka ınalka el [ ]* ***kız turmış t(e)ŋrim****ke [ ] togrıl t[u]tuŋka bacag kurtka [ ] t(e)ŋrimke kıtay bört ınalka [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke v(a)jir kız [ ] ınalka el tini t(e)ŋrimke basana [ ]s ı[na]lka altmış şelike…* (BT 26 151, 8-20).

*…yene y(e)me evirerm(e)n bo nom[tın] turmış [buyan edgü kılınçıg kaya oŋ totok begke … el kavşu[rmış //// tugmış anam* ***körksüz ana t(e)[ŋrim]****ke* (BT 26 35, 14-16).

*ulug atam sıŋkar totok begke ulug anam [ ]totok begke eçim tudan açarika yeŋgem kutug t(e)ŋrimke tugmış atam ınalk[a tug]mış anam ogul yetmiş t(e)ŋrimke eçim tagay ınalka yeŋgem sevinç t(e)ŋrimke anam üstek t(e)ŋrimke anam ana hatun t(e)ŋrimke bekümiş totokka atam karamuk ınalka anam arıg kunçuy t(e)ŋrimke atam ödüş ınalka adak totok ınalka anam taz küŋ t(e)ŋrimke anam buyançog t(e)ŋrimke ekem* ***terim kunçuy t(e)ŋrim****ke yeŋgem tadarçın t(e)ŋrimke eçim atsız ınalka eçim sansız ınalka ada[ş]ım kutlugka karna şelike ana hatun t(e)ŋrimke adaşım eligke yıgmış t(e)ŋrimke ke/ig t(e)ŋrimke ölgeşük üdlerinte öglerin köŋüllerin yıgınu umadın ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ol ol oronlarıntın*

*ozup kutrulup üstün tujit t(e)ŋri yerinte burhanlar uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 152, 17-26).

*yene y(e)me bo buyan küçinte [ ] oron lama bahşı yeŋgem kutlug tegin [ ] [ ] kız t(e)ŋrim oron tegin t(e)ŋrim siŋiller[im ] sarıg açari* ***çın tegin kelin t(e)ŋrim*** *[ ] kızlarım tanyaşiri beg erinçin beg [ be]g kelinim turmış tegin başlap yene y(e)me [ ] beg ekem* ***tilik tegin kız t(e)ŋrim*** *yegen [ ] nirmalaşiri beg nimeşiri beg yegen…* (BT 26 42, 45-58).

*amtı bo buyan küçinte arslan bilge t(e)ŋri elig könçök ıdok kut ançulayu ok ekem* ***tölek kız t(e)ŋrim*** *adın kalmış hatunlar teginler y(e)me adasız uzun yaşamakta ulatı alku törlüg küsüşleri kanıp bütüp adak soŋınta t(e)rk üdün abita burhan uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 42, 29-36).

*er bört totok* ***yazı [hatun t(e)ŋri]m*** *[ilkisiz uzun] sans[ardın ötgürü] bökünki [künketegi]…* (BT 25, 1005-1006).

Eski Uygur Türkçesinde *teŋrim* sözcüğünden oluşturulmuş kadın adlarının bir kısmında *ogul* sözcüğü yer almaktadır. *Ogul Aşunmış T(e)ŋrim, Ogul Kunçuy T(e)ŋrim, Ogul Umdu T(e)ŋrim, Ogul Yetmiş T(e)ŋrim* gibi kişi adları, *ogul* ile *teŋrim* sözcüğünden oluşturulmuş kadın adlarıdır ve söz konusu kişi adlarının Eski Uygur Türkçesi eserlerinde geçen tanıkları şunlardır:

*…[ka te]ŋrimke* ***ogul [a]şunmış [teŋri]mke*** *yaş[ka]n ınalka kintso bıjıka [o]gul umdu t(e)ŋrimke busard[u] ınalka [sev]er t(e)ŋrimke [ü]n tapmış şelike çerig ınalka küsen…* (BT 26, 134, 20-24).

*… kelinim toganaka inim mıjırka [ini]m ılaçukka inim 'eseneke k[elini]m küsüşke siŋilim buyana(?)k[a] küdegüm bulatka tüŋürüm tasyan ınalka balak t(e)ŋrimke kuanşiim toyın kulı ınalka* ***ogul kunçuy t(e)ŋrim****ke aşaka arıg tinike sevinekke kimzinke ay begke laçınka sevi[n]dike kiçigek[e] b[o] buyan küçinte közünür ajundakı k[op] [tör][ü]g edgül[üg] küs[üşleri bütüp kanıp] [an]ta sansar emgekintin oz[up] [burhanlar] u[luşınt]a t[ug]makları [bolzun]* (BT 26 137, 4-16).

*…[ka te]ŋrimke ogul [a]şunmış [teŋri]mke yaş[ka]n ınalka kintso bıjıka* ***[o]gul umdu t(e)ŋrimke*** *busard[u] ınalka [sev]er t(e)ŋrimke [ü]n tapmış şelike çerig ınalka küsen…* (BT 26 134, 20-24).

*ulug atam sıŋkar totok begke ulug anam [ ]totok begke eçim tudan açarika yeŋgem kutug t(e)ŋrimke tugmış atam ınalk[a tug]mış anam* ***ogul yetmiş t(e)ŋrim****ke eçim tagay ınalka yeŋgem sevinç t(e)ŋrimke anam üstek t(e)ŋrimke anam ana hatun t(e)ŋrimke bekümiş totokka atam karamuk ınalka anam arıg kunçuy t(e)ŋrimke atam ödüş ınalka adak totok ınalka anam taz küŋ t(e)ŋrimke anam buyançog t(e)ŋrimke ekem terim kunçuy t(e)ŋrimke yeŋgem tadarçın t(e)ŋrimke eçim atsız ınalka eçim sansız ınalka ada[ş]ım kutlugka karna şelike ana hatun t(e)ŋrimke adaşım eligke yıgmış t(e)ŋrimke ke/ig t(e)ŋrimke ölgeşük üdlerinte öglerin köŋüllerin yıgınu umadın ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ol ol oronlarıntın ozup kutrulup üstün tujit t(e)ŋri yerinte burhanlar uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 152, 17-26).

*tegin* sözcüğü de *teŋrim* sözcüğü ile birleşerek kadın adlarını oluşturmada kullanılmıştır. Eski Uygur Türkçesi eserlerinde yer alan *Oron Tegin T(e)ŋrim, Çın Tegin Kelin T(e)ŋrim, Turmış Tegin T(e)ŋrim, Ögrünç Tegin T(e)ŋrim, Tazuk Tegin T(e)ŋrim* gibi kadın adları, *tegin* ve *teŋrim* sözcüklerinin birleşiminden meydana getirilmiştir. Eski Uygur Türkçesi metinlerindeki tanıkları şöyledir:

*yene y(e)me bo buyan küçinte [ ] oron lama bahşı yeŋgem kutlug tegin [ ] [ ] kız t(e)ŋrim* ***oron tegin t(e)ŋrim*** *siŋiller[im ] sarıg açari* ***çın tegin kelin t(e)ŋrim*** *[ ] kızlarım tanyaşiri beg erinçin beg [ be]g kelinim turmış tegin başlap yene y(e)me [ ] beg ekem tilik tegin kız t(e)ŋrim yegen [ ] nirmalaşiri beg nimeşiri beg yegen…* (BT 26 42, 45-58).

*anta [b]asa m(e)n buyan tümen beginiŋ atam çakırça tümen begi anam* ***turm[ı]ş [teg]in t[eŋ]rim*** *birle apagam ötemiş tümen begi amrak inim tankı temür birle ertmiş kıyılmış ög kaŋ aka ini kız kelinlerimiz ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ozup kutrulup ab[it]a burhannıŋ uluşınta altunlug lenhuata tugmakları bolzun* (BT 26 128, 66-75).

*ançulayu ok tuşmış yolukmış kelinim* ***ögrünç tegin t(e)ŋrim****niŋ anta basa amrak oglanlarımnıŋ y(e)me antrabav üzüt etözleri ozup kutrulup atmış ook teg t(e)rk tavrak abita burhannıŋ uluşınta altun öŋlüg lenhua ç[eçe]k içinte adırtlıg odgurak barıp tugzunlar* (BT 26 3, 25-31).

*koço kısıl ar(a)yadanta* ***tazuk tegin t(e)ŋrim*** *kutı [ ] v(i)rharınta olurup bitiyü tegindim* (BT 26 47b, 3-4).

"hazret, haşmet; sağlık, hayır, kurtuluş, (krala ait) karizma, şeref, rütbe; parlaklık, ihtişam, görkem; kurtuluş amacı; rahmet, acıma; koruyucu ruh; ruh; şans, talih, mutluluk; bereket; şans işareti, şans getiren işaret; sevap adak, dinî niyet; element, öge (Çin örneğine göre tarihlemede de); değer, kalite;" anlamlarına gelen *kut* sözcüğü (Wilkens 2021: 428), Eski Uygur Türkçesi metinlerinde *teŋrim* sözcüğü ile bir araya gelerek kadın adları oluşturmada kullanılmıştır. *kut* sözcüğü ve *teŋrim* sözcüğünden *Kutaçuk T(e)ŋrim, Kutlug Üzük T(e)ŋrim* ve *Kutug T(e)ŋrim* gibi kadın adları meydana getirilmiştir. Söz konusu kişi adlarının tanıkları şöyledir:

*…buyanlıg ınalka el ornatmış [ ] turmış ınalka* ***kutaçuk t(e)ŋrimke*** *[ ] turmış ınalka ornaçuk t(e)ŋrimke [ ] ınalka el ornatmış t(e)ŋrimke [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke yarp [ ] ikletmiş tutuŋka elig t(e)ŋrim [ ı]nalka bulat buka ınalka el [ ] kız turmış t(e)ŋrimke [ ] togrıl t[u]tuŋka bacag kurtka [ ] t(e)ŋrimke kıtay bört ınalka [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke v(a)jir kız [ ] ınalka el tini t(e)ŋrimke basana [ ]s ı[na]lka altmış şelike…* (BT 26 151, 8-20).

*…ıt yıl üçünç ay beş y(e)girmike kap suv kutlug beçin künke brh(a)sivati gr(a)hke anurad yultuzka m(e)n üç erdinike b(e)k katıg s[üz]ök kertgünç köŋüllüg upase alp ulug tarhan yaŋa upasanç* ***kutlug üzük t(e)ŋrim*** *oglum adıg birle yene y(e)me nomçı bilgelerde ınça eşidt(i)m(i)z* (BT 26 16, 3-7).

*ulug atam sıŋkar totok begke ulug anam [ ]totok begke eçim tudan açarika yeŋgem* ***kutug t(e)ŋrim****ke tugmış atam ınalk[a tug]mış anam ogul yetmiş t(e)ŋrimke eçim tagay ınalka yeŋgem sevinç t(e)ŋrimke anam üstek t(e)ŋrimke anam ana hatun t(e)ŋrimke bekümiş totokka atam karamuk ınalka anam arıg kunçuy t(e)ŋrimke atam ödüş ınalka adak totok ınalka anam taz küŋ t(e)ŋrimke anam buyançog*

*t(e)ŋrimke ekem terim kunçuy t(e)ŋrimke yeŋgem tadarçın t(e)ŋrimke eçim atsız ınalka eçim sansız ınalka ada[ş]ım kutlugka karna şelike ana hatun t(e)ŋrimke adaşım eligke yıgmış t(e)ŋrimke ke/ig t(e)ŋrimke ölgeşük üdlerinte öglerin köŋüllerin yıgınu umadın ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ol ol oronlarıntın ozup kutrulup üstün tujit t(e)ŋri yerinte burhanlar uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 152, 17-26).

Fiil türünden sözcüklere gelerek onların sıfat niteliği kazanmasını sağlayan *-mIş* sıfat-fiil eki de Eski Uygur Türkçesinde kadın adları oluşturmada sıklıkla tercih edilmiştir. *El Kelmiş T(e)ŋrim (Elik), El Ornatmış T(e)ŋrim, İçkelmiş T(e)ŋrim, Turmış Tegin T(e)ŋrim, Yıgmış T(e)ŋrim* gibi söz öbekleri, *-mış* sıfat-fiil eki ve *teŋrim* sözcüğünden meydana getirilen kadın adlarındandır. Söz konusu kadın adlarının Eski Uygur Türkçesi metinlerinde yer alan tanıkları şunlardır:

***[el kelmiş t(e)ŋri]m** birle biziŋ yme bo muntag tınl(ı)g asıgın kılguluk küsüşümüz kanzun bützün* (BT 25, 2232-2235).

*…buyanlıg ınalka el ornatmış [ ] turmış ınalka kutaçuk t(e)ŋrimke [ ] turmış ınalka ornaçuk t(e)ŋrimke [ ] ınalka **el ornatmış t(e)ŋrim**ke [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke yarp [ ] ikletmiş tutuŋka elig t(e)ŋrim [ ı]nalka bulat buka ınalka el [ ] kız turmış t(e)ŋrimke [ ] togrıl t[u]tuŋka bacag kurtka [ ] t(e)ŋrimke kıtay bört ınalka [ ] ınalka sevig t(e)ŋrimke v(a)jir kız [ ] ınalka el tini t(e)ŋrimke basana [ ]s ı[na]lka altmış şelike…* (BT 26 151, 8-20).

*… [ ] yeŋgem **içkelmiş t(e)ŋrim**ke eçim esen ınalka yeŋgem el [ eçim ] ınalka yeŋgem basana t(e)ŋrimke eçim begiçük ınalka [yeŋem ] eçim han kulıka yeŋgem atay kunçuyka iç kediçükke…* (BT 26 152, 9-11).

*anta [b]asa m(e)n buyan tümen beginiŋ atam çakırça tümen begi anam **turm[ı]ş [teg]in t[eŋ]rim** birle apagam ötemiş tümen begi amrak inim tankı temür birle ertmiş kıyılmış ög kaŋ aka ini kız kelinlerimiz ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ozup kutrulup ab[it]a burhannıŋ uluşınta altunlug lenhuata tugmakları bolzun* (BT 26 128, 66-75).

*ulug atam sıŋkar totok begke ulug anam [ ]totok begke eçim tudan açarika yeŋgem kutug t(e)ŋrimke tugmış atam ınalk[a tug]mış anam ogul yetmiş t(e)ŋrimke eçim tagay ınalka yeŋgem sevinç t(e)ŋrimke anam üstek t(e)ŋrimke anam ana hatun t(e)ŋrimke bekümiş totokka atam karamuk ınalka anam arıg kunçuy t(e)ŋrimke atam ödüş ınalka adak totok ınalka anam taz küŋ t(e)ŋrimke anam buyançog t(e)ŋrimke ekem terim kunçuy t(e)ŋrimke yeŋgem tadarçın t(e)ŋrimke eçim atsız ınalka eçim sansız ınalka ada[ş]ım kutlugka karna şelike ana hatun t(e)ŋrimke adaşım eligke **yıgmış t(e)ŋrim**ke ke/ig t(e)ŋrimke ölgeşük üdlerinte öglerin köŋüllerin yıgınu umadın ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ol ol oronlarıntın ozup kutrulup üstün tujit t(e)ŋri yerinte burhanlar uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 152, 17-26).

Eski Uygur Türkçesinde "sevmek, tahmin etmek, çok saymak, hoşlanmak, uygun görmek" (Wilkens 2021: 599) anlamlarını içeren *sev-* fiil kökü, fiilden isim yapım ekleri alarak ve *teŋrim* sözcüğü ile bir araya gelerek *Seviçük T(e)ŋrim, Sevig T(e)ŋrim* ve *Sevinç T(e)ŋrim* gibi kadın adlarını oluşturmuştur. Söz konusu kadın adlarının, Eski Uygur Türkçesi eserlerinde geçen tanıkları şöyledir:

*takı y(e)me bo buyan küçinte anam* ***seviçük t(e)ŋrim****niŋ atam kedir[e ına]lnıŋ tatar t(e)ŋrimniŋ küdegüm altmış tutuŋnuŋ inim elikniŋ kelinim şimananiŋ oglum kizonuŋ kızım kütbeçüknüŋ bolar y(e)me kü[sü]şleri kanıp bütüp burhan bolzunlar* (BT 26 119, 4-9).

*…buyanlıg ınalka el ornatmış [ ] turmış ınalka kutaçuk t(e)ŋrimke [ ] turmış ınalka ornaçuk t(e)ŋrimke [ ] ınalka el ornatmış t(e)ŋrimke [ ] ınalka* ***sevig t(e)ŋrim****ke yarp [ ] ikletmiş tutuŋka elig t(e)ŋrim [ ı]nalka bulat buka ınalka el [ ] kız turmış t(e)ŋrimke [ ] togrıl t[u]tuŋka bacag kurtka [ ] t(e)ŋrimke kıtay bört ınalka [ ] ınalka* ***sevig t(e)ŋrim****ke v(a)jir kız [ ] ınalka el tini t(e)ŋrimke basana [ ]s ı[na]lka altmış şelike…* (BT 26 151, 8-20).

*ulug atam sıŋkar totok begke ulug anam [ ]totok begke eçim tudan açarika yeŋgem kutug t(e)ŋrimke tugmış atam ınalk[a tug]mış anam ogul yetmiş t(e)ŋrimke eçim tagay ınalka yeŋgem* ***sevinç t(e)ŋrim****ke anam üstek t(e)ŋrimke anam ana hatun t(e)ŋrimke bekümiş totokka atam karamuk ınalka anam arıg kunçuy t(e)ŋrimke atam ödüş ınalka adak totok ınalka anam taz küŋ t(e)ŋrimke anam buyançog t(e)ŋrimke ekem terim kunçuy t(e)ŋrimke yeŋgem tadarçın t(e)ŋrimke eçim atsız ınalka eçim sansız ınalka ada[ş]ım kutlugka karna şelike ana hatun t(e)ŋrimke adaşım eligke yıgmış t(e)ŋrimke ke/ig t(e)ŋrimke ölgeşük üdlerinte öglerin köŋüllerin yıgınu umadın ermez yaramaz oronlarta tugmış erser ol ol oronlarıntın ozup kutrulup üstün tujit t(e)ŋri yerinte burhanlar uluşınta tugmakları bolzun* (BT 26 152, 17-26).

## 3. Sonuç

Kişi adları, toplumların hayata bakış açılarını gösteren ve topluma dair birçok bilgiyi içeren veriler sunmaktadır. Bu doğrultuda Türk kişi adları da Türklerin dünyaya bakış açılarını göstermektedir.

İlk yazılı metinlerimizden beri kullanılan *teŋri* sözcüğü, Eski Türk dilinde "gök, sema" anlamlarında kullanılırken, Maniheist ve Budist çevrelere ait Eski Uygur Türkçesi metinlerinde *kagan, burkan* gibi kişilerin yüceliğini ifade etmek için sıfat olarak da kullanılmıştır.

Eski Uygur Türkçesi metinlerinde *teŋri* sözcüğü, +(X)m iyelik eki ile *teŋrim* şeklini alarak "haşmetlim" anlamında müstakil bir sözcük olarak kullanılmıştır. Buna ilaveten, *teŋrim* sözcüğü, kişi adlarını oluşturmada kullanılan bir sözcük olarak da görülmektedir. *teŋrim* sözcüğünün, erkek ad öbekleri de oluşturduğu görülmekle birlikte, sıklıkla kadın ad öbekleri oluşturmada kullanıldığı dikkatleri çekmektedir. Ayrıca incelenen kadın ad öbeği örneklerinde, *teŋrim* sözcüğü ad öbeğinin en son unsuru olarak yer almaktadır.

Eski Uygur Türkçesi dönemi eserlerinde *teŋrim* sözcüğünün, isim türünden sözcüklerle bir araya gelerek kadın adlarını oluşturduğu; özellikle de *hatun, kunçuy, kız, ana*, *kelin* gibi kadın cinsiyetini ifade eden isim türünden sözcüklerle ve *ogul*, *tegin, kut* gibi sözcüklerle birleşerek kadın adlarının yapımında sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.

İsim türünden sözcüklerle oluşturulan kadın adları aynı zamanda sıfat türündeki sözcüklerden faydalanılarak da oluşturulmuştur. Eski Uygur Türkçesi eserlerinde *el kelmiş, el ornatmış, içkelmiş, turmış tegin, yıgmış* gibi -mIş sıfat-fiil ekiyle oluşturulan sıfatların da *teŋrim* sözcüğü ile birlikte kadın adlarını oluşturduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca, "sevmek, tahmin etmek, çok saymak, hoşlanmak, uygun görmek" anlamlarını içeren *sev-* fiil kökünden çeşitli fiilden isim yapım ekleri alarak oluşturulan *seviçük, sevig, sevinç* sözcükleri ile *teŋrim* sözcüğünün birleştirilmesinden oluşan kadın adları da Eski Uygur Türkçesi dönemi eserlerinde kullanılmıştır.

## Kaynakça


AĞCA, Ferruh (2015). "Eski Türkçe kö:k teŋri ve kö:k kalık İkilemeleri Üzerine". *Türkbilig*, 2015/30: 201-221.

AĞCA, Ferruh; Arıcan Arzu (2019). Eski Uygurca Kolofonlar Hakkında. *Türk Moğol Dil Tarih Kültür Araştırmaları* (ed. Şaban Doğan), ss. 15-27, Ankara: Kesit Yayınları.

AYDIN, Mihriban (2024). *Eski Türk Kişi Adları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

**Huan** → BARAT, Kahar (2000). *The Uyghur-Turkic Biography of the Seventh-Century Chinese Buddhist Pilgrim Xuanzang Ninth and Tenth Chapters*. Indiana: Indiana University Research Institute for Inner Asian Studies.

BAYRAK, Selin; ARICAN, Arzu (2024). "Yenisey Yazıtlarında Geçen "er at"lar Üzerine". *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(1), 466-483.

GÜLENSOY, Tuncer (2012). "XXI. Yüzyılda Türkiye Kişi Adlarına Bir Bakış". *İDİL*, 1(5), 1-7.

**BT 26** → KASAİ, Yukiyo (2008). *Die Uigurischen Buddhistischen Kolophone*, Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften.

**EUTHB** → KESKİN, Berker (2022). *Eski Uygur Türkçesi Hukuk Belgeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

MEMMEDLİ, Yunus (1996). "Eski Türkçede Şahıs Adları ve Ünvanları". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 42, 95-110.

**Pelliot Ouïgour** → TEMEL, Emine (2015). "Eski Uygur Türkçesi Dönemine Ait İki Mektup Örneği". *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. II, S. 2, Sonbahar 2015, ss. 127-141.

TOKYÜREK, Hacer (2016). "Runik Türk Yazıtlarında ve Eski Uygur Metinlerinde Kadın Hiyerarşisi", *Belleten* 2013, 61 – 1, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 119-129.

TOKYÜREK, Hacer (2017). "Budist Uygur Metinlerinde 'teŋri' Sözü". *Dil Araştırmaları*, Güz 2017/21: 79-89.

YAYLAGÜL Özen, (2005). "Eski Türkçede Nezaket İfadeleri", *Milli Folklor*, 2005, Yıl 17, Sayı 68.

**BT 25** → WILKENS, Jens (2007). *Das Buch von der Sündentilgung, Edition des alttürkisch–buddhistischen Kšanti Kılguluk Nom Bitig*, Teil I–II. Turnhout (Belgien).

WILKENS, Jens (2021). *Handworterbuch des Altuigurischen*. Universitätsverlag Göttingen.